

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos & Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt V. Ventos, nubes, pluuias, pruinas, grandines, lucem & tenébras, & quidquid in aëre mali specimen habet, ab hominibus habere: ac Dei potentiam & æquitatem prædicare.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

C A P V T V.

Ventos, nubes, pluias, pruinas, grandines, lucem, & tenebras,
& quidquid, in aëre, mali speciem habet, ab hominibus
habere; ac Dei potentiam & aequita-
tem predicare.

I.

Atis dictum de aëre videri potest, postquam de tempesta-
tibus, in aëre natis, dictum est. Sed restant multa, in com-
pendio, percurrenda. Aër enim reciprocandi spiritus spa-
cium, non solum ad respirandum datus est, sed æquè etiam inter
morborum ac sanitatis causas refertur; & ut Seneca loquitur, ex
aëre omnis inconstantia tumultusq; est. Eo astuante, ait Plinius & con-
calescunt, astuant omnia, ex eo autem frigefacto nubila, grandines, prui-
na, imbres, procellæ, turbines, & plurima mortalium MALA. Verùm
de morbis, deque pestilitate, aëris infectione, ac perustis veneno
ventis, propagatâ, alius erit dicendi locus. Alios, cum Plinio, con-
tra frigus eius; contra calorem alios, alios contra alia queri audi-
mus. Quid tum? sunt, qui frigore delectentur; sunt qui capian-
tur calore; sunt, qui alterutro, sunt qui utroque, ad virtutem du-
rentur. De Lappis & Finnis Septentrionalibus scribit Zieglerus,
in Scandia, aëris eos frigidissimi libertate non gaudere tantum, sed
& iuari adeo, ut, quandocunque, in Sueciam, negotiorum causa,
veniunt, nunquam domos intrent, sed sub dio tantum versentur,
atque cubent pellibus inuoluti. Obesi, & alij quoque non obesi,
hieme, & dum bruma riget, sunt saniores: resque omnes frigido,
quam calido cælo diutius asseruantur.

II.

At ex aëre pruina descendit? Quid tum? descendit & ros, in tene-
ris pecori gratissimus herbis. In aëre spiritus procellarum? In aëre va-
pores, & ex his nubes; ex his pluuiæ, niues, grandines, si magis ma-
gisque constringantur? Quid tum? ibi est & officina fertilitatis:
inde imbres, velut per cribrum, guttatim terram irrigant; inde ni-
ues, semina, tanquam lanæ, per hiemem, contegunt. Et qui nescit,
quid sit pluuijs carere, Eliæ historiam legat, in qua inueniet has
minas & pœnas: *Viuit Dominus Deus Israël, in cuius conspectu slo,*
non erit, annis his, ros & pluuia. Alibi autem, inter beneficia, im-
bres

Tertullian.
I. contr. Va-
lentinian.
cap. 23.
Senec. 2. na-
tur. cap. 6.
Plinius lib. 2.
cap. 38.

Aristotel. lib.
Meteor. ca. 9.
10. 11. 12.

3. Reg. 17. 1.

bres numerantur, precibus à Numine impetranda. Si clausum fuerit calum, & non pluerit, propter peccata eorum, & orantes, in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuersi fuerint, propter afflictionem suam: exaudi eos, de celo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam, per quam ambulent; & da pluuiam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessione. Tria indicantur hic. Primò, pluuias suspendi, & claudi cœlum, propter peccata. Secundò hanc ipsam pœnam siccitatis esse mortalibus in medicinam, ea enim ad pœnitentiam adducuntur, & docentur, ex oculis imbres lacrymarum fundere, si velint, fundi imbres de celo. Tertiò, pluuias oratione & pœnitentia impetrandas, tanquam beneficium. Quare, alio loco, dicitur: Speciosa

3. Reg. 8. 35.

miser cordia Dei, in tempore tribulationis: quasi nubes pluuia in tempore siccitatis. Si pluuia beneficium est, quo modo malum? Si à DEO imbrium pincerna, vt Basilius Seleuciæ loquitur, quomodo, aut cur pincernæ irascimur, cum & Reges pocillatores suos ament, ac præmio afficiant? Et vel hinc agnoscant mortales, pluuiarum ac tempestatum, iustam illam causam, facilem, vincibilem, optimam.

Eccl. 35. 26.

Basil. Sel. 00
rat. 11.

Imò ex Elia discant, DEVM subinde Sanctis suis tradere habenas pluuiarum. Exemplum est recentissimum, in nostro Iosepho Anchietæ, qui aliquando iussit apparari reditum in crastinum. Erat tempestas turbida, densus imber, grauisq; ortus sub vespèram, nunquam cessauerat: & duraturus noctem totam videbatur. Obiecit ei comes: opportunam sane, Pater, tempestatem ad iter elegisti. Cui Iosephus: Vtinam tam sumus ipsi viri boni, quam de nobis Deo cura est; non enim tantum die crastino, imber molestus nobis nullus erit, sed ne nunc quidem, tempestate tanta, ullus est, quàm sumus cras iter facturi. Postero die iter manè ingressi, ad vicum S. Barnabæ, qui tribus inde distat leucis, quacunque inierunt via, tota, ad latitudinem triginta passuum solum siccum, ac nullo tentatū imbre, ad vicum vsq; inuenerunt, cum circa loca omnia no-

III.

Sebastian.
Beretar. li. 4.
vitæ Iosephi
Anchietæ.

Etur nâ pluuiâ maderent. At non omnium est hæc potestas. Vexantur pluuijs multi? ita est. Hoc hominis meruit præuaricatio. Si in originali iusticia mansisset, mansisset in Paradiso, quem locum fons, in quatuor flumina diuisus, non molesti imbres irrigassent. Eò hominem inuitauit, & posuit; sed inde, ob repudiatam gratiam, excludit. Faciant id homines, & DEVS contemptum suum ferat? Pe-

Caspar. Ens.
lib. 2. Epi-
dorp.

rrus Marcus Senensis amicum, calo admodum turbido, & non pluuias tantum, sed grandinem quoque, minante, iter facientem amantissimis verbis, ut in ades suas, quoad præterisset tempestas, diuerteret, inuitarat, is vero nihilominus iter prosequens, cum vix octauam milliariis partem e-

Gen. 3. 8.

mēsu esset, tam effuso imbri, tamque turbulenta tempestate exceptus fuit, ut pergere amplius non posset. Renerus igitur ad Marci villam, fores pulsat; ac prospicienti e fenestra Marco, Amice, inquit, prius illud meum propositum mutavi. & ego meum, respondit Marcus: statimque se subduxit, sic illi alibi hospitium fuit querendum. Voluit benignus mundi Conditor nos homines tecum esse, in Paradiso, quasi in villa sua, in qua deambulauit ad auram, post meridiem; ibi fuisset, ab imbre, & grādine tuti. Sed spreuimus locum, serpenti, quam DEO obediētiore: idcirco nos ipsos exclusimus, calo turbulentiore, digni. Habemus ergo, quod volumus; & patimur tempestates. At mutauimus propositum, & vellemus nunc libenter in Paradisum admitti? mutauit igitur & DEVS, propositum suum, nec vult nos amplius eō admittere: immo non mutauit: siquidem ab æterno, vno codēque proposito, voluit nos iustitia originali ornatos ibi degere, spoliatos, inde in exilium pellere. Seruasset itaque locum, si seruasset conditionem. Amissa gratia, cur exposculemus, si calo mitiore non fruamur, qui calum ipsum amiseramus? Et quam molles sumus, si aquarum aspergine lædi nos existimemus?

IV.

**De ventorū
nominibus.**
Aristot. lib.
de Mund. c. 3.
Plin. lib. 2.
cap. 47.
Herod. lib. 7.

At in aëre pugnantes variorum nominum venti fremunt, qui arbores à radice extirpant; siluas ac nemora prosterunt; classes disijciunt, tecla regulis exuunt: fenestras perumpunt; domos ac adificia tota, quin & mœnia urbium, turrēque ipsas aliquando euertunt. Ut alia taceam, testatur Herodotus, Præfectos Xerxis, triduana tempestate 400. naues amisisse. Quid tum? Hæc est potentia DEI, qui si leuissima exhalatione tantam vim exerit, quid poterit, si ferro & igni, contra nos, pugnet? Sed est ventorum insuper ingens utilitas, maxima necessitas. Sunt enim etiam verriculum & vehiculum nubium atque pluuiarum, in aëre; hominum & nauium in aqua; sunt aëris & aquæ ipsius conferuatores; nam sine motu corpora ista computrescerent. Sunt laborantium refrigeratio, & æstuantium voluptas. Nulla propemodum regio est, qua

S. Chrysost.
in Psal. 134.

nen.

non habeat aliquem flatum ex se nascentem, & circa se cadentem, ait Seneca. An sine causa? causam vnicam è vicinia discamus, de qua vulgatissima est: *Austrum ventosa, aut venenosa.* Alias causas Seneca recenset, cum de diductione nubium, & de diuisione imbrum agit. Ait enim *in Italiam Ausser impellit, Aquilo in Africam reicit. Etesia non patiuntur, apud nos, nubes consistere: Idem totam Indiam, & Ethiopiam, continuis, per id tempus, aquis irrigant. Quid, quod fruges percipi non possunt, nisi flatu superuacua admixta seruandis ventilarentur, nisi esset, quod segetem excitaret, & latentem frugem, ruptis velamentis suis, qua folliculos agricola vocant, adaperiret.*

Extra naturæ ordinem nonnullis DEVS subinde regionibus, aut terris ventum inducit, vt cum illo, pro iustis pugnet, Qua in re beneficium maximum connectit, cum supplicio impiorum. Ad hunc modum extendit *Moses virgam, super terram Egypti, & Dominus induxit ventum vrentem, tota illa die & nocte, & mane facta, ventus vrens leuauit locustas, qua ascenderunt super vniuersam terram Egypti, & sederunt in cunctis sinibus Egyptiorum innumerabiles. Quales, ante illud tempus, non fuerant, nec postea futura sunt. Operueruntque vniuersam superficiem terra, vastantes omnia.* Ventus has locustas attulit, in pœnam peruersorum; in bonorum defensionem. Quorum vtrumque bonum quoddam est. Nouit enim simul diuina potentia, *Parcere subiectis, & debellare superbos.* Ecce quales instruxit acies, quibus ex ordinibus sua castra compleuit Dominus, *pugnando pro Israël, in Egyptios,* ait Rupertus. Locustæ hæ, in Ægypto, genitæ non fuerunt, sed extra, in desertis Arabiæ, vel Æthiopiæ locis. Vento igitur in Ægyptum fuerunt deportandæ, & *vento vrente,* vt scriptura loquitur, quem rectius Philo existimat, fuisse Austrum: cum & LXX interpretes eum *Notum* appellent; & non subsolanus Orientalis, sed *Auster sit ventus vrens.* Quam potens tunc pariter & sapiens fuit ira DEI, contra superbiam Pharaonis, non ferro armatas, & hastato milite onustas classes aduocans; sed ira leuis armaturæ cohortes adducens, vt possent à vento portari. *Rana,* ait idem Rupertus, *Sciniphes, musca, atque locusta fuerunt castrorum eius acies, & huiusmodi cohortibus totas contra fortes Egyptios composuit legiones.* Singuli milites, secundum se, breues quidem & infirmi, verum, pro exercitibus Pharaonis, satis valentes fuere, *duce imperio*

Senec. lib. 5.
nat. 99.
cap. 18.

v.

Exod. 10. 13.

Rupert. lib. 2.
Comment.
in Exod. c. 38.

Loc. cit.

imperio Dei. Nempe quod multus hominum exercitus facere non potuisset, ista Phalanges locustarum strenua peregrare militia. Operuerunt enim uniuersam superficiem terra. Quamobrem fefinus Pharao, tanquam ad deditiōem, vocauit Moysen & Aaron, duces tanti exercitus atque Primates Imperatoris Dei. Rogate, inquit, Dominum Deum vestrum, ut auferat mortē hanc à me. Hoc velut dedititiū dixit. Nonne magnus & excellens est Imperator, qui vento potest suos hostes diffilare? vento milites aduehere? & tali milite victoriam obtinere? Incredibile nonnullis videtur, militem alicubi cataphractum vento, in aëra, fuisse sublatum. Totos DEVS exercitus, vento, de regione, in regionem, transfert, vt expugnet ventosos.

VI. Quin ipsa quoque maria vento diffilat, vt viam faciat transi-
 turis. Nam, cū extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi & vrente, tota nocte, & vertit in siccum: siue tunc ventus magno impetu incurrens, seu percurrens scissas, per medium aquas extruserit, in vtrumque latus; viamque vndis nudarit, in parietum morem vtrinque, Angelica manu, re-
 tentis, siue virtute vrendi siccandique aquas absumpserit; siue aquis Angelorum ministerio, in vtrumque latus, muri instar, erectis, humidum, limosum & lutulentum fundum siccarit duntaxat. Quem ventum textus Hebraicus Orientalem vocat. Hebræi enim tunc iter, contra orientem faciebant, & contra mare rubrum, quod Ægypto est orientale. Igitur vento factum est, vt mare, sine nauibus, posset transiri; & vento, vbi mare non cedit, naues impelluntur: quæ, vt in omnes partes possent agi, variæ sunt ventorum stationes.

VII. Hæc, & plura eiusmodi ventorum commoda, Theologi, Eugub. lib 7. Philosophi, & cum illis, Eugubinus, enarrant; vt proinde merito illi, inter DEI thesauros enumeretur, qui educens nubes ab extremo
 illi, inter DEI thesauros enumeretur, qui educens nubes ab extremo terra; fulgura in pluuiam fecit: Qui producit ventos de thesauris suis: ad quorum motum, & causam rimandam, multi accesserunt, nemo adhuc penitus peruenit. Solus DEVS verus, (non Æolus aliquis, aut Neptunus,) eos habet in potestate; vel inde agnoscendus vi-
 uere, ac spirare. Sicut, quando Christus surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? Hoc ventorum

rum

rum dominium ad solum DEVM pertinere, iam tum etiam diuinæ indolis puer agnouerat, B. Aloysius Gonzaga. Siquidem *Iacobum Principem, etiam tum paruulum, è fenestra prospectantem, ventus vehementiori flatu incessabat: cui ille pueriliter indignabundus: HEVS vente, inquit, impero tibi, vt molestiam mihi exhibere desinas. Tum Aloysius, qui proximus astant, opportunitate vsus: Potes, inquit, Domine, homines, dictis obedientes nancisci, in elementa autem solius DEI imperium est, cui & te parere oportet. Rex, vt de omnibus filij rebus solebat, ita de hoc quoque mandato, quod vento dederat, atque de Aloysij apophtegmate certior factus, in loco, & prudenter dictum esse iudicauit. Solius enim DEI in vëtos est potestas, quam sanè luculentam ostendit, teste Sigiberto, Anno 1081. cùm campanile Ecclesie S. Petri Maldemburgensis, in Belgio, (quam, ipso Apostolo sibi reuelante extruxerat, & consecrârat S. Ursmarus Episcopus) vehementi vento flante euulsam, inq̃ terram inuersam, ita in aëre penderet, vt tum sui ipsius, tum vicinorum omnium ruinam minitaretur, populûsque in 6. dierum, totidēque noctium spatio tractaret, quanam ratione, hinc inde extractis machinis, sursum erigi posset; ecce prid. cal. Ian. circa noctis medium tota Ecclesia intus ac foris luce ignea diuinitus impletur: ipsum verò campanile rotum simul erigitur, suisque in sedibus firmissime, campanis mox sonantibus, reponitur. Hoc imperium in ventos, solus DEVS habet.*

Vel fabulosum igitur, vel Magicum fuit, quod Suidas refert, eum aliquando Etesie ita vehementer flarent, vt fruges sternerent, Empedoclem Agrigentinum, nouo philosophandi genere, iussisse asinos, animal sine fraude doloq̃ excoriari, & vtres fieri, eosque in promontorijs extendi, vt ventum utique asininum exciperent. Quo sopito, appellatus fuit κολυσάμενος; quasi prohibitorum ventorum dicas. Sisti enim, & excitari, si DEVS permittat, etiam dæmonum arte, ventos, non solum vtres Vlyssi, alijsque dati, & nodi sudariolorum vincti, vel soluti, ac ventum in silentia ligantes, vel in maria emittentes, venditi, sed ipsæ etiam diuinæ litteræ docent; in quibus ad Iob dicitur: *ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt. Quæ, mali genij suggestione & opere, facta sunt; non tamen antè, quàm DEVS illi diceret; Ecce vniuersa, quæ habet, in*

G manu

Virgil. Cæparius. De vit. B. Aloysij lib. 1. cap. 7.

Sigib. Anno 1081.

V IFL.

Iob. 1. 19.

manu tua sunt. E quibus, instrui mur, ventos & tempestates cieri quidem à malignis spiritibus, qui ministri sunt pariter & rerum aduersarum procuratores; non posse autem cieri, nisi potestate, concessa ab eo, cui summum imperium est in ventos, & omnem creaturam. Permittit autem eam potestatem, vel ad castigandos homines; vel ad probandos; vel, si peruicaces sunt, vt impleant numerum ac mensuram peccatorum. Perinde autem est, seu immitantur, hac arte, venti, seu inhi beantur: vtroque modo nocere possunt: cum sit & procella, & malacia nauigantibus periculosa.

IX.
Rob. An. 1135.

Nimirum verè *aurea est mediocritas*; & in omni re, *nimis multum, & nimis parum est perniciosum*. Hinc Anno 1135. nimius ventus multas turres atque ædificia subuertit. Sed & subtractio venti est exitiosa. Quo pacto Eunapius tradit, vrbe Constantinopolitanâ in magnam rei frumentariæ difficultatem adductâ, naues in diuersas dimissas fuisse partes, quæ frumentum deueherent. Hæ, cum onustæ rediissent, appelli ad littus, deficientibus ventis, nulla vi potuerunt. Quo cognito, populus yndique ad theatrum, saua famis stimulatus rabie, conuolauit. Tum Constantinum M. ea de re animi anxium, & tempestatis aduersæ rationem exigentem, æmuli, Sopatri Apamensis Syri sophistæ (qui, propter insignem sapientiam, in aula Constantini ad inuidiam eminere conspiciebatur) in primis que Ablauius præfectus prætorio adierunt, atque ita eum affati sunt: *Quòd ventos votis refragari tuis vides, id scito Sopatri, quem tu tantis honoribus extulisti, peregrinâ & perniciosâ nobis sapientiâ fieri: is enim, qui Lunam potest de calo deducere, eadem arte sua, ventos deuinxit; & quò minus nauibus aspirent, arcanis quibusdâ verbis inhi buit.* Quâ re auditâ, ille offensus, Sopatrum properè comprehendi, duci, ac securi percuti iussit. Adeò Magicæ artes exosæ & detestabiles erant Constantino, vt eas, siue per calumniâ fictas, siue veras, ne in charissimo quidem, atque doctissimo viro, vellet tolerare.

X.
Spranger. lib.
quinque In-
quisitorum,

Nec nostra ætas tolerat, apud eos, qui & iustitiæ sunt amantes, & sciunt, se damnorum, per veneficos, & veneficia illatorum, vel iudices, vel participes esse oportere. Narrat Sprangerus, Anno 1488. in Constantiensi diœcesi, etsi Coloni sedulo fecissent, tamen ventos, procellas, grandines, fulmina, & tempestates malas extitisse,

tisse, quæ fruges omnes in agris, quatuor miliarium spacio, per-
diderint. Inspevit querelam magistratus. Megaræ comprehensæ
sunt dux, Anna de Mindelen, & Agne; eæ seorsim confessæ sunt,
se, vno die, in agrum, cum pauxillâ aquâ, processisse: &, quamvis
vna consilium nesciret alterius, effodisse scrobem, atque, sub meri-
diem, aquam scrobi infusam conturbasse, adhibitis coniuratio-
num formulis, & magicis procurationibus: quibus absolutis, simul
ac domum reuertissent, procellam extitisse. Eant nunc homines,
& dicant: *aër ventos, aër grandines parit.* ipsi hæc homines pariunt.
Sed & puniunt illi, qui non consentiunt: consentiunt, qui non pu-
niunt, cum possunt. Nam, eodem teste scriptore, alia saga agri
Constantiensis, cum videret, omnes sui pagri incolas, in nuptijs læ-
tissimè conuiuari, saltare, tripudiare, ægrè ferens, se prætermis-
sam, & ad hæc gaudia non inuitatam, procurauit, vt, clara luce inspe-
ctantibus pastoribus, per aërem, ab Orcino hirco, ad Phryxi & so-
roris eius modum, in collem exportaretur, pagus propinquum. Ibi,
cum ei alia aqua deesset, mundissima Orci Nympha lotio scrobem
impleuit, illudque pulmentum bacillo, an furcâ, in gyrum ter ter-
tium commouens, voces quasdam arcanas admurmurauit. Mox
caelo, quod sudum serenumque fuerat, nubibus atris obscurato,
venti ac grando, in saltantes, vehementissimè sauiuerunt, &, tibi-
cium vice, functi, nuptiatores, extra chorum, atque sub tecta sal-
tare inuitos coëgerunt. Saga domum, cornuto equo ligneo, reue-
cta, indicio pastorum, capta, viua igni fuit tradita, vt flammis lue-
ret, quod aquis peccauisset. Hoc hominum genus accusemus, si ad
votum nostrum non faciunt elementa, quæ bona esse mali non
patiuntur. Ab hominibus discunt sauire.

Sapienter Seneca ait: *Non queri possumus, de auctore nostri Deo,
si beneficia eius corrumpimus, &, vt essent contraria, efficimus.* Et rur-
sum: *Si beneficia natura, vt ventium prauitate perpendimus, nihil non
nostro malo accepimus. Cui videre expedit? Cui loqui? Cui non vita
tormentum est? Nihil inuenies tam manifesta utilitatis, quod non in
contrarium transferat culpa. Sic ventos quoque natura bonos futuros
inuenerat: ipsi illos contrarios fecimus.* Neque venti tantum irritan-
tur, sed etiam lucidus aër, quem tenebriones, atrocissimorum au-
thores facinorum, & opera tenebrarum obscurant. Refert enim

Et Bodin. lib.
2. Dæmon-
cap. 8.

XI.
Senec. lib. 5.
natur. qq. cas.

Vide & Cardan. de subtili. libr. de dæmonib.

M. Paulus Venetus, Tartaros adeò pollere dæmonum præstigijs, vt quasi lumen de cælo reuellant, tenebras, cum velint, & vbi velint, inducant, diemque ipsum extinguant, quare non neminem, à latronibus, hac arte circumuentum, vix euasisse; alios, velut loriginem sepia tectam, ita caligine velatos effugere, nec ab vilo cerni. Cui rei testis accedit Haitonus vir grauis, qui in sua Sarmatarum historia, inclinatum iam aciem Tartarorum, in prælio, vexillarij præcantatione, dum tenebras offunderet obscurissimas, restitutam, & victricem factam, litteris prodidit. Ab hominibus ipsis hæc, in aëre procurantur; sua ergo, non DEI opera, accusant, quando aërem caliginosum accusant; quia ipsi, cum malè agant, dilexerunt magis tenebras, quàm lucem, & luce, & tenebris abuten-tes. Nam omnia, prauis, fiunt *in arcum prauum*, qui telum re- torquet in jaculantem: ita enim & illi læduntur ab vsura omnium creaturarum.

Psal. 77.

XII.

Gen. 1. 4.

Psal. 103. 20.

Dan. 3. 71.

Luc. 5. 5.

Tob. 2. 9.

Frontin. li. 2. cap. 1.

Sab. lib. 6. En. 10.

Alium in finem, alium in vsum mundi Machinator *diuisit lucem à tenebris; quando appellauit lucem diem, & tenebras noctem.* Nam vtriusque author est DEVS, cui dicitur: *Posuisti tenebras, & facta est nox;* itemque: *Tuus est dies, & tua est nox.* Vnde iure alij, atque ex debito cecinerunt: *Benedicite noctes & dies Domino.* Quid ita? quia plurimas & ipsa nox habet vtilitates. Eo tempore, aër, terra, aqua, bestia, & homines, à diurnis æstibus ardentes, refrigerantur. Eo tempore, mortales quietiùs dormiunt. Eo tempore, qui nauigant, stellis iter metiuntur. Eo tempore, qui orant, collectiùs meditantur. Eo tempore pisces copiosiùs solent capi. Vnde & Apostoli *per totam noctem* piscantes, laborauerunt. Eo tempore, multi opera pia exercent, quæ interdum facere non sinerentur. Qua de causa & Tobias *rapiebat corpora occisorum, & occultabat ea in domo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.* Atque vt etiam ad militiam veniam, eo tempore, tradit Frontinus, Iugurtham regem Numidarum prælia inijsse, semperque inclinato die, configere solitum; vt, si exercitus suus fugaretur, opportunam noctem haberet ad delitescendum. Quam etiam habuerunt Christiani illi, quos Haytonus auctor est, in Georgianæ gentis monumentis proditum esse, in Alaniam compulsos, impia Sauorini Perfarum regis insectatione. Imminente autem fugientium ceruicibus hostili ferro, ex-

ro, ex-

ro, extemporali miraculo euenisse, vt profuga multitudo tenebris sit repente obsepta, in munitissimi valli speciem. Ita tenebræ, quos texere, etiam protexere. Ita bonis nox noxia non fuit. Cuius rei gloria penes DEVM est; qui tantæ est potentia, vt non tantum creaturas habeat obedientes, sed ipsas etiam priuationes creaturarum; quibus ex luscis cæcos facit: tametsi tenebræ creatura non sint. *Nam lux quidem*, ait S. Gregorius Nyssenus, *vt esset, diuinum mandatum expectauit, tenebra autem extiterunt sine mādato, cū mundus crearetur.*

Quin ipsis quoque tenebris, & extraordinaria eclipsi, nouit DEVS, vt ad homines illuminandos. Christo patiente, plus, quàm ad Thyesteam mensam, sol cohorrescens radios lucemque resorbuit; dies expalluit; & à sexta hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terra motu, & his, quæ fiebant (tenebris) timuerunt valde, dicentes: *Verè filius Dei erat iste.* Quod Centurioni prope crucem, id Dionysio Areopagitæ longè distito contigit; qui eadem solis defectione lumen ad reuelationem gentium datum cœpit videre. Rem ipse, cū in Apollophanem Philosophum inuehitur, his verbis memorat. *Quid de illo, qui tempore crucis dominica factus est, solis defectu dicturus es? eramus tunc ambo, apud Heliopolim, amboq; simul incidentem mirabiliter soli Luna globum notabamus (non enim eiusce coniunctionis tunc aderat tempus) ipsamq; rursus, ab hora nona, ad vesperam, ad solis diametrum, supra natura vires, restitutam. In memoriam autem illius, renoua etiam aliud quoddam: nempe enim, (vt ipse non ignoras) eam Luna incidentiam, ab oriente cœpisse, & vsque ad solaris corporis finem peruenisse, ac tum demum resiliisse, notauimus: neq; verò eadem ex parte, vt assolet, & incidentia illa, & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. Idemque, de eadem re, scribens ad ipsum Apollophanem, agit his verbis. Heliopoli tu quidem panem mihi coanus, & ego quinque & viginti ferè annorum tempus exsoluens, vnà morantes consederamus, cū feria quadam sexta, & hora etiam panem sexta, Sol horribilibus subito est obsitus tenebris, Luna ipsum intercurrente: quia non Deus, sed creatura Dei, in ipsius vera lucis occubitu, lucere non potuit. Quarebam enim tunc, apud te, qui mihi sanè sapientissimus videbaris: quid ipse inde*

S. Greg. Nyssen. l. Hexam.

XIII.

Matth. 27. 45.

Dionys. Areopag. ad Polycarp. Barou. tom. 1.

S. Dionys. Areop. epist. ad Apollophan.

sentires? tu verò mirabili prudentia subintulisti, quod usque adeò penetrabilibus mentis mea inhaesit, ut nulla obliuione deleri, nulla unquam valeat mortis imagine deleri. Offusi enim tenebris ipsi erramus, orbem solis undiquaque, & ex aquo occupante caligine: & postquam repurgatio, & restitutio facta est, Luna ad Solis diametrum conuersa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridei assumpsimus. Cumq; reperissemus, quod & erat notissimum, eo tempore, solem eclipsis molestias laboresq; minime perpeti debuisse, ac nihilominus Lunam ab occidente solarem splendorem pullis nigrantibusq; velis obduxisse: cum soleat ex occidua parte solem ingredi: tunc autem opifices lucis thesauros caliginibus, quas ipsa genuerat, ad occiduos usque solis fines, peruagata (ut ipsi putauimus) occultauit: Cum tamen, & luna tempus decesset, nec coitus vicinum tempus esse, cognosceretur. Aio ad te (neque enim adhuc mysterij tanta rei conscius eram) O ingentis prudentia promptuarium, quid, inquam, o Doctrina speculum, Apollophanes, his secretis adscribis? Ad haec, nescio quo pacto, diuino quodam afflatu, & non humani sensus sermone subintulisti: Haec, o bone Dionysi, diuinarum vicissitudines sunt rerum. Denique verò adnotatum diligenter, feris diem, & annum annuntiatione, quam sacer Paulus nostris attētis auribus infudit, consentientibus signis conspiciere, & concordare expertus, manus veritati submisit, & ex falsitatis nexibus subabsolutus, quam quidem veritatem mirifice effero, quam & tibi communico. Hæc de se S. Episcopus Dionysius, & de Apollophane: quibus vtrisque voluit ille, qui lucem habitat inaccessibilem, per tenebras innotescere; & vni quidem innotuit, alter verò, quia, in ipsis tenebris, tenebras suas magis, quàm lucem amauit, veteri amico occasionem præbuit, per eas ipsas tenebras, diuinam lucem prædicandi. Itaque non solum solis splendore, per aërem diffuso, sed ipso etiam solis defectu, & caligine vtitur DEVS, ad fidei lumen mortalibus inferendum. Qui enim à luce non dependet, illi perinde est, de quauis re illuminare.

XIV.

Exod. 10. 21.

Quamquam non raro his etiam instrumentis vtitur, tam ad feruos suos illustrandos, quàm ad obscurandos hostes, & plectendos; docendisque, & quas olim in inferno passuri sint, & quas iam, in animo tenebras patiantur. Quem in finem, dixit Dominus ad Moysen: *Extende manum tuam in caelum, & sint tenebrae super terram Aegypti tam densa, ut palpari queant. Extenditque Moyses manum*

manum in calum, & facta sunt tenebrae horribiles, in vniuersa terra Ægypti, tribus diebus. Nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de loco, in quo erat, vbiunque autem habitabant filij Israel, lux erat. Vbi plura sunt consideratione digna. 1. Tenebras has non accidisse, absentia Solis, sereno enim die, repente offusa sunt; quæ diurnæ, vt magis insolitæ, quàm nocturnæ, ita fuere etiam mirabiliore. 2. Nec accidisse defectu maiore solis, seu eclipsi; conspecta enim essent tunc aliorum siderum lumina, cum tamen Ægyptij omni lumine priuati memorentur, nec potuisset eclipsi naturalis vel vnâ horam, ne dum tribus diebus perdurare. Præterquam, quod non in Ægypto tota, sed vbiq; eclipsi soleat esse & generalis. 3. Verisimilius loqui Philonem, cuius hæc sunt: *Sereno die, repente offusa sunt tenebrae, continuis densisq; nubibus calum subtexitibus, & nimia constipatione, interclusis radijs siderum, vt dies nihil differret à nocturna caligine.* Ob quam caliginosi aëris densitatem dicitur, alio loco: *Nec siderum limpida flamma illuminare poterant, noctem illam horrendam.* 4. Hinc etiam, ob eandem spissam multorum crassissimorumque vaporum eleuationem, aër ita fuit condensatus, vt tactum admitteret, fieretque palpabilis. Neque enim aliter tenebræ esse palpabiles potuerunt; cum corpus esse debeat, quod palpatur, non priuatio; neque tenebræ tactu, sed visu percipiantur; oculis, non manibus, deprehendendæ. Certè ob magnitudinem obscuritatis, homines, more cæcorum, palpando parietes ingredi cogebantur. 5. Ob hanc caliginem & diurnam, diurnamque noctem, *Nemo vidit fratrem suum:* non quia impedita erat oculorum acies, quasi essent Ægyptij cæcitate percussi, vt Sodomitis, & militibus regis Syriæ contigit. Medio enim non lucido, aut pellucido, nemo quidquam, nisi noctuæ aut felis oculos habeat, videt. Quemadmodum, in Sicilia etiam euenisse scribit Cicero, his verbis: *Nos tenebras cogitemus tantas, quanta quondam, eruptione Æthnaeorum ignium, finitimas regiones obscurauisse dicuntur, vt per biduum nemo hominem homo agnosceret. Cum autem, tertia die, sol luxisset, tunc, vt renixisse sibi viderentur.* 6. Ob hanc ipsam aëris densitatem, ignis nulla vis poterat illis lumen præbere. Adeoq; non iuuabat, faces, tedas, lucernas, cereos, aut lampades accendere, in remedium tenebrarum; vel quia omne lumen artificiosum

Philo. lib. 2.
de vita Moy-
sis.

Sapi. 17. 5.

Gen. 19.
4. Reg. 6.

Cic. lib. 2. de
Nat. Deor.

Sapi. 17. 5.

fum illico extinguebatur; sicut fit in metalli fodinis, quando aër non ventilatur: vel quia caligo illa ita fuit densa, vt cuiuslibet lucis aspectum auferret, nec ab vilo lumine posset penetrari. 7. Ob hanc causam, nemo mouit se de loco, in quo erat, toto illo tri-duo. Putant nonnulli, penitus immobiles fuisse; alij, de loco, in locum non migrasse; alij, de domo in domum non egressos; Philo, non esse ausos se mouere loco, ne offenderent; aut, si necessitates corporales vrgerent, agrè ingredi potuisse, & non, nisi parietibus palpatis; ac instar cochleæ cornua protendentis, quauis re obuia, iterum sub testam reuocāda. Quod vtique tenebris ascribi potest. Crassius illud est, quod nonnulli putant, tantam fuisse crassitiem densitatēque aëris, vt, cum aspectu lucis, motum progressuum impediret. Non impediisset gressum tantummodo, sed ipsam etiam respirationem; cum vel aqua suffocet, quam tamen possumus superare gradiendo. Verissimè dicitur, Ægyptios, præ metu, se non ausos esse mouere. Metum tenebræ conciliabant, & in tenebris auditi horribiles sonitus, & visa monstrifica. *Sonitus*, ait Scriptura, *descendens, perturbabat illos, & persone tristes illis apparentes, pauorem illis præstabant; & transitu animalium, & serpentium sibilatione commoti tremebundi peribant.* Ob has causas pauefacti, metuebant, si se mouerent, ne quàm primùm perirent. Itaque

Sapi. 17. 4.

Ibid. v. 18.

Sapi. 17. 6.

Ibid. v. 1.

XV.

Ibid. v. 20.

Exod. 10. 23. nox.

Talibus tenebris aër contumacem superbiam puniuit; cum interea *omnis orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur: solis autem illis superposita erat gravis* Et quod plus est, in ipsa Ægypto, *ubicunque habitabant filij Israël,*

Israël, lux erat. quod ingentis miraculi loco habendum est. Quippe Hebraei, in terra Gessen, cum Aegyptijs permixti indistinctè habitabant; erantque domus eorum vicinæ contiguaque domibus Aegyptiorum; vt intelligi potest, ex postibus, ad eas domos discriminandas, sanguine Agni illitis & notatis, ac eadē primogenitorum Aegypti, qui in domibus non signatis inueniebantur: itemque ex ijs, quæ, sub discessum, commodatò ab Aegyptijs vicinis Israëlitæ acceperunt. In eadem igitur platea, hîc Israëlitæ, ibi Aegyptiis; immo non è regione tantùm, sed etiam proximè adfuit in ædibus eodē sæpè muro fultis habitauerunt. Et tamen, cum adeò prope, & in tam arcta permitione degerent, intra paucos passus, tantùm fuit discrimen, vt, vbicunq; Hebraei essent, clarissima, lætissimaque luce fruerentur; vbi autem Aegyptij, quamuis Hebraeis proximi, in densissimis, mœstissimisque tenebris versarentur, DEO aeris densitatem, & siderum radios ita moderante, vt Hebraei filij lucis, lucidissimo lumine, ac sole amœnissimo gauderent; Aegyptij plusquam Cimmerijs tenebris inuoluti, mortuos, aut certè inter vmbras, se esse arbitrarentur.

Quid est hoc aliud, quàm Deum bonis adesse, & à malis iustissimè manum suam subducere? Tantane affectum quenquam hominè esse audacia, vt Domino suo toties rebellis fieret, & Dominum semper coniuere oportebat? Apud Romanos, teste Gellio, ignem à Flaminis Dialis domo nisi in sacrum efferi jus non erat. Et canones Apostolorum vetant, de Christianorum oleo lucernas Iudæorum, aut Gentilium incendi. Sic enim habet Canon septuagesimus: *Si quis Christianus oleum tulerit ad sacra Gentilium, vel Synagogam Iudæorum, festis ipsorum diebus, aut lucernas accenderit, de societate pellatur.* Apud Phœdrum etiam indignissimè factum putatur, quando

Lucernam fur accendit ex arâ Iouis, ipsamque compilauit, ad lumen suum.

An non indignetur Deus, si de sole suo videat acceptam lucem conuerti, non solùm in vsus profanissimos, sed etiam sacrilegos? an non meritò diem extinguat? facemque illam auferat, in Creatoris laudes, non in injurias conditum ac lucentem? An Pharaò, cum affeclis suis, dignus erat, quem vel sol aspiceret? vel qui pu-

H rum.

XV
IIV

Phædr. lib. 4.
fab. 68.

- Jerem. 38. *rum diem ipse intueretur? Ieremiam Prophetam innocentissimum procères, Sedecia regis permisso, in fossam regis filij demiserunt, in qua collo tenus demersus est, in coeno, vt caput solum extaret. Et alij reges, à quibus offensi sunt, eos in carceres obscurissimos conijciunt. Cur DEVS Aegyptios tam præfactos in hanc Tænarum caliginem non compegisset, in qua, una catena tenebrarum omnes erant colligati: & longe noctis vinculis compediti tenebantur, in carcere, sine ferro reclusi? Enimvero potuit eos etiam mittere in tenebras exteriores; quemadmodum & Israëliticum populum suum luce perfudit. Qua de causa Psaltes regius DEVM ita alloquitur:*
- Sapi. 17. 18. *Cum sancto sanctus eris: & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruerteris. Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis. Quis hæc ad animum suum admittens, non malit, pro DEO, quàm contra DEVM stare, & pugnare? pro quo ipse aër stat, & pugnant mundi elementa? Vsq̄ adeò non iuste duntaxat aër intemperijs agitur; verùm etiam ipsis nos intemperijs erudit, vt tales erga Creatorem simus, quales volumus erga nos esse alias creaturas.*
- XVII. *Et tamen sunt, qui malunt Aegyptios, quàm Hebræos, Pharaonem, quàm Moysen imitari, ita quidam profundè cæci sũnt, & sensibus omnibus obtenebrati. Ad quas tenebras dispellendas, idem Dauid orans ait: Domine Deus meus, illumina tenebras meas. Quæ vtique non erant tam densæ, vt illæ Aegyptiorum, & tamen à viro salutis amante timebantur, in exemplum eorum, qui cum sũnt in rebus ad virtutem pertinentibus noctuæ, tamen se aquilis putant esse perspicaciores. Ad easdem hominibus fugiendas & detestandas, Aegyptiæ tenebræ sedulò expensæ vtilis sunt. Nam vt illæ, teste Origene, significabant extremam Pharaonis & Aegyptiorum cæcitatem, qui tot percussi plagis, tot icti prodigijs, totq̄ visis miraculis, nondum sapuerunt, neque DEI adhuc potentiam agnouerunt, vt voluntati imperioque eius se submitterent: ita sunt hodièque multi, suâ malitiâ, Numinisque poenâ adeò mente exoculati, vt tenebræ eorum, hoc est, inscientiâ grauis, errores phanatici, iudicia falsa & peruersa, hæreses turbulentæ, tanquam nebula, palpari, & à quouis sano homine liquidò deprehendi possint. Ita namque obscuratum est inspiens cor eorum, vt odia iustitiam,*
- Pfal. 17. 31. *vindi-*
- Rom. 7.

vindictas generositatem; rapinas militiam, blasphemias elegantiam; cædes iniquas privilegium; superbias honestatem; ebriitates quotidianas officium suum esse judicent; immo in circulis & poculis jactent. Quanta caligo, quæ cœcitas, quæ rabies mentis est, non erubescere, non videre turpitudinem furiosissimarum libidinum? nefanda flagitia, tanquam gloriosa facta; de seipso fingere, commemorare, predicare? *Nonum præceptum est*, ait S. Augustinus, *Non concupisces uxorem proximi tui: & nona plaga Aegypti fuit caligo palpabilis. Nimirum magna sunt animi tenebrae, non esse contentum uxore sua, sed alienam appetere, alienamque polluere torum. Est profecto palpabilis cœcitas animi non advertentis, nihil esse, quod magis doleat patiens injuriam istam; nec, quod minus vellet sibi fieri, qui eam facit. in qua sane duplex est, tum intemperantia, tum injustitia, crimen execrandum.* Detestamur Aegyptiorum cœcitatem, quorum numina in hortis crescebant, qui lapides & ligna, & bruta, colebant, qui feles, qui boues, qui crocodilos profanissimâ religione adorabant. At quàm multi sunt, etiam non Aegyptij, quorum *Deus venter est?* & summum bonum Venus & Bacchus? Plutus & Cupido, cæca numina, & cæcantia? in quibus, quisquis delicias & libidines facit, non homo est, sed libidinosus caper, aut *Epicuri de grege porcus.*

S Augustin.
Exod, 20.

Phil. 3. 19.

XVIII

Nonne hæc tenebræ tenebras æternas merentur? Atqui istarum horrorem hominibus, ut inferrent, tenebræ illæ Aegyptiæ, in diuinis litteris, tam graphicè describuntur; quæ, si horribiles fuerunt, longè profectò erunt istæ in Acherunte horribiliores. Illæ tenebræ densæ & tactiles fuerunt; erunt in inferno densissimæ. Illæ, nec absente; nec deficiente sole, contigerunt; in inferno, nullus erit, nec redibit sol, sed nox sempiterna. Illæ nubium constipatione nata sunt; in inferno ater fumus lucem omnem eripiet; nisi quando, ad ingens damnatorum tormentum, metuendus ignis per acerbis vices, interlucebit; sicut contigit, quando Aegyptijs *parebat subitaneus ignis timore plenus: & metu percussus illius, quæ videbatur faciei, existimabant deteriora esse, quæ non videbantur.* In Aegyptijs tenebris, *nemo vidit fratrem suum;* in inferno nox perpetua non aliter lucem excludet, quàm ne quidquam lætum oculis appareat; quæ tamen nox, ut dixi, suis interuallis, sulphureis cre-

Sapi. 17. 6.

pūculis interrumpetur, vt damnati quidquid est triste videre, quidquid iucundum non videre possint. In Aegyptijs tenebris nulla lux poterat solatio esse, nullum accensum lumen durare; in inferno, nulla erit diuina inspiratio, nullum à fide diuina, nullum ab Angelo, nullum ab vilo homine lumen, nulla dici mica. In Aegypto tenebræ, vltra triduum, non durauerunt; Laponibus, quando sol occidit, noctem vnā ducit, per tres ferè menses brumæ; in inferno æternæ erunt tenebræ. In Aegyptijs tenebris, nemo mouit se de loco, in quo erat; in inferno, non ad triduum, sed in perpetuum manebunt, quicumque eò detrudi merebuntur. *sedet, æternūq; sedebit Infelix Theseus. Tenebra Cimmeriorum*, prouerbio occasionem fecerunt, ob prodigiosam obscuritatem, quia ibi, vt Homerus canit, sunt:

Virgil. lib. 6.
AEn.
Strab. lib. 1.
Geograph.

Homer.
Odyss. li. 11.

*Nubibus & cæca æsiduè caligine tecta.
Illos haud vnquam radijs sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursus ad terras magno deuectus Olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.*

Sab. lib. 6.
En. 19.

Longè tristius est prouerbium, audire tenebras exteriores, desperatas, semper duraturas. Possunt proinde meritò considerari, in Aegyptijs tenebris: immo & in Geogorum & Alanorum Scythica caligine, apud quos, pars regni, trium dierum circuitu, tam densis obducta fertur tenebris, vt, ob tenebricosam formidolosamq; caliginem, nemo locum subire auderet, neque cerni aliquid posset, in ea densitate tenebrarum. Qui in proximo habitant, exauditi aiunt inde voces hominum, gallorum cantū, hinnitum equorum; nec horum quidquam visum; regionem ipsam Anisen vocari. Talis est sedes damnatorum, & Luciferi. Nam postquam *quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiae, factum est regnū eius tenebrosū, & commanducauerunt linguas suas, præ dolore: & blasphemauerunt Deum cali, præ doloribus, & vulneribus suis.* Eiuscemodi tenebræ nobis in mentem sunt vocandæ, quoties nox cum sole, diem sepelit; vt ad diem & solem nunquam occubiturum, tantò desiderantiùs aspiremus. Multos hæc meditatio, ab Orco, mortuos, in lucem reduces fecit.

Apoc. 16. 10.

XIX.

Ex his conficitur, grande nos etiam ex aëre obscurato emolumentum.

lumentum capere; quia docemur & monemur, quòd sit *via peccantium complantata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebra, & pœna.* Reipiunt homines sæpe pulchram alioqui domum, eò solùm nomine, quia parùm luminis habere, neque satis ex dignitate eorum esse videtur. Discant hinc fugere *terram miseria & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Discant, ad aërem liberio rem atque lucidum aspirare. Discant, *in qua via lux habitet, & tenebrarum quis sit locus.* Ita utique illis & clarus proderit aër, & obscurus. Hoc pacto, per aërem, ascendunt ad aëris Conditorem, Bellerophonte velociores, quem Pegasus vexit; feliciores Perseo, qui à Mercurio talaria accepit; Musæo beatiores, qui Boreæ dono fingitur volitasse; denique illo laudabiliores, de quo summus Poëta canit:

*Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis ausus se credere calo,
Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos:*

Immò potiùs Magdalenaë similes, quam tradunt, cum in solitudine esset, stans diei horis, supra cælum, ab Angelis euectam. Quod si corpore non licet imitari, fas est tamen imitari affectu. Ab aëris Scythæ *deposcens* dictus est, quòd, emissa sagitta, quam ab Apolline acceperat, cum ea vnà ferretur, ut scribit Herodotus & Iamblicus. Fabulam hanc veram facit, quisquis, non telum, sed affectum & desiderium in cælum jaculatur; & còsiderata hinc caligine, inde luce exclamat: *Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebra: Et dixi, Quis dabit mihi pennas, sicut columba, & volabo, & requiescam?* Profectò, qui eiusmodi verba, velut ignitas sagittas ad DEVM sæpe effuderit: si non vnà cum illis, saltem post illa tandem, & corpore & animo sequetur. Solent corpora hominum eò trahi, quòd desideria præcesserunt. Desideria autem hæc, quemadmodum cælesti luce inflammantur, ita gliscere incipiunt nauisèa tenebrarum; atque horrore caliginis efferuescunt.

Eccli. 28. 28.

Iob. 10. 22.

Iob. 38. 19.

Pausan. in Attic.

Virgil. lib. 6. AEneid.

Sabell. li. 2. cap. 6. & in eius vita.

Psal. 54. 5.

